

Тема 11. Соціальний супровід випускників інтернатних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Ключові поняття: депривація, дислексія, дисграфія, дискалькулія, особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, індивідуальний план надання соціальної послуги соціальної інтеграції випускника інтернатного закладу/установи, мультидисциплінарна команда, соціалізація, соціальна адаптація.

ПЛАН

1

Соціально-психологічні особливості вихованців шкіл-інтернатів.

2

Проблеми випускників шкіл-інтернатів.

3

Етапи соціального супроводу дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, які є випускниками інтернатних закладів.

4

Основи визначення у Державному стандарті соціальної послуги соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів. Зміст соціальної послуги інтеграції випускників інтернатних закладів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Семінар 11. Соціальний супровід випускників інтернатних закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

1. Проблеми соціалізації осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Шляхи їх вирішення.
2. Соціальна адаптація осіб з числа дітей, виховання яких відбувається поза родиною. Механізм входження дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування у соціальне середовище.
3. Роль соціального працівника у процесі соціалізації осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
4. Підстави для припинення надання соціальної послуги інтеграції

Відповідно до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» вміщує юридичне визначення терміну **«випускники закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування»**, - це особи, які перебували на повному державному забезпеченні у закладі для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, і закінчили своє перебування у зазначеному закладі у зв'язку із закінченням навчання (стаття 1).

особи із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, - особи віком від 18 до 23 років, у яких у віці до 18 років померли або загинули батьки, та особи, які були віднесені до дітей, позбавлених батьківського піклування.

дитина-сирота - дитина, в якої померли чи загинули батьки.

діти, позбавлені батьківського піклування, - діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України, в районах проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та безпритульні діти.

Випускникам інтернатних закладів притаманні такі риси:

1. утриманство, нерозуміння матеріального боку життя і питань власності;
2. труднощі у спілкуванні, брак вибірковості у спілкуванні;
3. інфантилізм, уповільнене самовизначення, неприйняття самого себе як особистості, нездатність до свідомого вибору своєї долі;
4. перевантаженість негативним досвідом і негативними «цінностями», негативними зразками поведінки;
5. невпевненість у собі, у своєму майбутньому, агресія або страх стосовно зовнішнього світу.

Типи, що ускладнюють соціалізацію дитини, яка виховується в інституційному закладі:

1. особливий соціальний статус: дитина нічия, в неї нікого немає, вона нікому не потрібна;
2. орієнтація на заперечення прийнятих нормативів, які не можна змінити, але вони категоричні й однобічні;
3. наявність відхилень у стані здоров'я і психічного розвитку;
4. дефіцит особистого спілкування з близькими дорослими;
5. недостатня зайнятість у різних видах корисної для дітей пізнавальної практичної діяльності;
6. наявність обмежень у сфері реалізації засвоєних норм і соціального досвіду;
7. у певних питаннях дуже багатий, невідповідний віку дітей досвід, який неадекватно застосовується;
8. примусовий характер спілкування з однолітками призводить до емоційної тривожності й агресії;
9. обмеження особистого вибору, жорстка регламентація життя, обмеження ініціативи й самостійності. Неможливість проявів саморегуляції – немає ні часу, ні можливості;
10. невеликий вибір зразків для позитивного наслідування, що призводить до ускладнень у засвоєнні і відтворенні позитивного досвіду;
11. обмеженість контактів. Ізольованість дітей від реального життя.

Проблеми випускників інтернатних закладів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування:

Емоційні проблеми (психотравмуючі): відсутність спілкування з біологічною матір'ю/батьком; деформація родинних зв'язків; дефіцит любові, ласки, уваги; обмеженість кола спілкування; регламентація проведення часу; жорстоке ставлення з боку персоналу, дітей у колективі; несформоване «Я»; підвищене почуття тривожності, відчуття ворожості соціуму; закомплексованість; відсутність диференційованого підходу до дітей з боку вихователів, відсутність свободи вибору.

Соціальні проблеми: деформований соціальний особистий досвід; соціальна незахищеність після виходу із закладів опіки, відсутність матеріальної та моральної підтримки; велика опікуваність з боку вихователів; відсутність соціальних навичок організації власного життя; відсутність навичок вирішення власних проблем з офіційними інституціями; неготовність і неспроможність протидіяти негативному сторонньому впливові; алко-, нарко- чи інші залежності, безпритульність, безробіття.

Юридичні: незнання, як вирішувати житлові та майнові проблеми, судові процеси з питань майна, житла та спадщини дуже рідко бувають успішними; нездатність отримати соціальні грошові виплати через відсутність прописки; проблема оформлення документів щодо повернення батьківських прав та оформлення прав дитини-сироти; встановлення фактів із минулого життя, їх юридичне підтвердження; проблема статусу сироти; отримання пенсії у разі втрати годувальника; проблема розшуку родичів;

Пов'язані з навчанням: направляють вчитися на професії, які їм не подобаються; не завжди бажання збігаються з можливістю - складність та неможливість отримати професії більш високого рівня у престижних навчальних закладах; не завершення (з різних причин) навчання у навчальному закладі, де навчається дитина після інтернату;

Проблеми міжособистісних стосунків: з однолітками: самоствердження; комплекс «Ми»; суперництво; з дорослими: дорослий сприймається як обслуга; з іншою статтю: ранні сексуальні взаємини; сексуальне насилля; одностатеві сексуальні відносини; невміння будувати сімейні взаємини; до майбутнього: відсутність образу майбутнього; проекція життєвого досвіду на власних дітей.

- проблема житла (оформлення документів на закріплення (повернення) житла);
- отримання житла (місця в гуртожитку, оренда квартири);
- прописка та взяття на пільговий облік отримання житла;
- погашення боргів за комунальні послуги;
- відсутність, як правило, власного майна (одягу, меблів, посуду тощо);
- відсутність достатнього рівня освіти, конкуренте спроможної професії та досвіду роботи за отриманою спеціальністю;
- оформлення документів (наприклад, диплому про освіту, спадку родичів тощо).

Моделі поведінки випускників інтернатних закладів:

- об'єднання осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в одній квартирі для життя і здавання кімнати, що звільнилася, в оренду;
- після закінчення першого ПТУ замість роботи сироти йдуть «навчатися» в інше; при цьому не відвідують заняття, проте перебувають на повному державному забезпеченні;
- замість влаштування на роботу звертаються до біржі праці, де виплати з безробіття істотно вищі за можливий заробіток.
- утриманство – одна з цікавих особливостей поведінки та світосприйняття сиріт. Коли приходить час розпочинати самостійне життя, юнаки й дівчата часто не знають, що їм робити, як жити. Для дітей, які виховуються поза сім'єю, дуже гострою стає проблема «самостійності/залежності». Абсолютно в усіх дітей з дитячих будинків і шкіл-інтернатів спостерігається яскраво виражена залежність від дорослого.

Етапи індивідуальної роботи з випускником інтернатного закладу.

1. Знайомство, налагодження контакту з молодою людиною.

Розпочинається як мінімум за рік до завершення його перебування в закладі. Такий проміжок часу дає змогу провести ґрунтовну роботу з молодою людиною в той час, поки вона перебуває у звичному середовищі, налагодити стосунки з родинним оточенням та організувати ремонт житла (за потреби), залучити представників інших установ, організацій для вирішення конкретних проблем та сформувати зовнішню мережу соціальної підтримки.

2. Оцінка потреб та компетенцій. Протягом тижня ФСР проводить початкову оцінку потреб випускника за відповідною формою. Під час оцінки працівник закладу, який вже тривалий час знає молоду людину, аналізує її соціальну історію, загальні дані, матеріальне забезпечення і, що найважливіше, – її знання, вміння, здібності та схильності, особливості поведінки. Мета початкової оцінки – узагальнити інформацію про стан забезпечення потреб особи та її готовності до самостійного життя.

Комплексна оцінка потреб, метою, якої є визначення обсягу та змісту необхідних послуг і заходів, з урахуванням індивідуальних особливостей молодої людини.

Для збору інформації під час комплексної оцінки застосовують такі методи:

- інтерв'ю (з молодою людиною, працівниками інтернатного закладу, в якому вона перебуває; спеціалістами навчального закладу; зі значущими особами в її житті);
- анкетування;
- аналіз документів молодої людини, джерел її доходів та витрат; спостереження, обстеження житлово-побутових умов проживання за місцем реєстрації; а також психодіагностичні методики, генограму, карту соціальних контактів, екокарту (якщо є відповідна кваліфікація).

3. Розроблення індивідуального плану підтримки.

Ґрунтується на результатах оцінки, сильних сторонах і ресурсах молодшої людини.

Індивідуальний план підтримки охоплює:

- мету надання послуги соціальної інтеграції та бажані результати, яких заплановано досягнути у процесі спільної діяльності;
- дії та заходи, які планується здійснити протягом визначеного часу;
- послідовність і терміни їх виконання; відповідальні особи;
- дати та результати перегляду плану, умови дострокового перегляду.

Для випускників, які перебувають останній рік в інтернатному закладі, план варто розробляти на період не менше ніж на один рік, щоб охопити в тому числі складний у житті молодшої людини період від випуску з інтернатного закладу до вступу до ВНЗ.

Для випускників, які вже навчаються у ВНЗ, працюють чи перебувають на обліку в центрі зайнятості, план складається на термін не менше ніж шість місяців.

4. Реалізація індивідуального плану.

ФСР/соціальний працівник є відповідальним за реалізацію індивідуального плану та координує залучення інших сторін, з ним насамперед контактує випускник щодо питань реалізації запланованих дій. ФСР/соціальний працівник зацікавлений у формуванні довірливих стосунків з молодою людиною для її заохочення, мотивації до виконання заходів плану та надання своєчасної підтримки. Він мотивує її самостійно приймати рішення щодо власного життя та нести за них відповідальність, зводячи до мінімуму необхідність приймати рішення за неї.

5. Перегляд індивідуального плану, корекція, за потреби, та продовження його реалізації.

Кожні три місяці з моменту затвердження плану ФСР/соціальний працівник спільно з молодою людиною здійснюють перегляд плану для того, щоб оцінити успішність досягнення запланованих результатів, проаналізувати зміни в її житті, оцінити ефективність надання послуги. За результатами перегляду до плану вносяться зміни, що відображають зміни у потребах та становищі випускника.

6. Рішення про завершення співпраці ФСР/соціального працівника та молоді людини приймається ними спільно на основі підсумкового перегляду індивідуального плану.

ФСР/ соціальний працівник інформує випускника про те, що після завершення їх співпраці він здійснюватиме періодично (не рідше ніж два рази на рік) моніторинг стабільності досягнутих результатів шляхом індивідуальних зустрічей, телефонних дзвінків.

7. Моніторинг та підтримка стабільності досягнутих результатів. Тривалість етапу моніторингу залежить від потреб випускника, однак має становити не менше ніж один рік. Співпраця на цьому етапі може відновитися без укладання окремого договору та індивідуального плану, якщо у молоді людини відбуваються негативні зміни в житті, що загрожують стабільності досягнутих результатів, або якщо вона самостійно звернулася по додаткову підтримку.

Соціальна послуга соціальної інтеграції (Наказ МСП № 1067 від 26.09.2016р. «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів (установ)»).

комплекс заходів із надання допомоги випускникам інтернатних закладів (установ), спрямований на розвиток соціальної компетентності, сприяння реалізації особистісного потенціалу в період переходу до самостійного життя, мінімізацію ризиків потрапляння у складні життєві обставини.

Основними заходами, що становлять зміст соціальної послуги інтеграції передбачено:

1. відвідування отримувача соціальної послуги інтеграції за місцем його проживання (перебування);
2. оцінка потреб отримувача соціальної послуги інтеграції та визначення рівня його готовності до самостійного життя (комплексна оцінка);
3. психологічна підтримка (допомога у формуванні позитивної мотивації, впевненості в собі, позитивної самооцінки, навичок спілкування, розв'язання конфліктних ситуацій тощо);
4. розвиток, формування та підтримка соціальних навичок (самостійного життя, самообслуговування, планування бюджету, прийняття та реалізація рішень, формування здорового способу життя та безпечної поведінки, комунікативні навички тощо);

6. консультування з питань професійного самовизначення, здобуття освіти, працевлаштування;
7. допомога отримувачу соціальної послуги інтеграції у зміцненні/відновленні родинних і суспільно корисних зв'язків (зустрічі, бесіди, спілкування телефоном із позитивно налаштованими родичами отримувача соціальної послуги соціальної інтеграції);
8. підбір і закріплення наставника за отримувачем послуги соціальної інтеграції, надання підтримки наставнику в його діяльності;
9. інформування з питань прав і гарантій, установлених чинним законодавством для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;
10. інформування щодо органів, організацій та закладів, які можуть надавати підтримку отримувачу соціальної послуги інтеграції після вибуття з інтернатного закладу (установи);

11. проведення групових форм роботи з отримувачами соціальної послуги інтеграції (тренінги, практичні заняття, рольові ігри, дискусії, групи взаємодопомоги);
12. залучення до надання соціальної послуги інтеграції інших суб'єктів соціальної роботи та ресурсів громади;
13. направлення отримувача соціальної послуги інтеграції до інших надавачів соціальних послуг інтеграції, у тому числі для отримання спеціалізованих послуг;
14. посередництво та представництво інтересів отримувача соціальної послуги інтеграції;
15. листування з іншими суб'єктами надання соціальних послуг, оформлення запитів до установ та організацій

Дякую за увагу!!!